

КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень

2017

CM(2017)83-final

Прийнято Комітетом міністрів 27 вересня 2017 року
на 1295-му засіданні заступників міністрів

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини континенту. Вона включає в себе 47 держав-членів, 28 з яких є членами Європейського союзу. Усі держави-члени Ради Європи підписалися під Європейською конвенцією з прав людини - договір, спрямований на захист прав людини, демократії та верховенства закону. Європейський суд з прав людини контролює здійснення Конвенції у державах-членах.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ ЩОДО ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ У ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

(Прийнято Комітетом міністрів 27 вересня 2017 року
на 1295-му засіданні заступників міністрів)

Комітет міністрів

зважаючи на те, що участь громадян лежить в основі самої ідеї демократії;

зважаючи на те, що представницька демократія на основі права громадян вільно обирати своїх представників з обґрунтованою періодичністю є частиною спільної спадщини держав-членів;

зважаючи на те, що пряма демократія, яка має в основі право брати участь у виборах і ініціювати та підписувати громадські ініціативи та вимоги референдумів, є давньою традицією в певних державах-членах.

зважаючи на те, що демократія участі, яка має в основі право визначати чи впливати на здійснення повноважень і обов'язків публічних органів, є складовою представницької і прямої демократії, а також на те, що право на участь громадськості в прийнятті політичних рішень має забезпечуватися для окремих громадян, неурядових організацій (НУО) і громадянського суспільства в цілому;

наголошуючи, що відповідальність і підзвітність за прийняття рішень у кінцевому підсумку лежить на публічних органах, які мають демократичну легітимність на прийняття рішень;

високо цінуючи документи Ради Європи, що сприяють створенню середовища для участі громадськості, як-от:

- Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (ETS № 5) і її додаткові протоколи;

- Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів (СЄД № 205);

- Рекомендація Rec(3)3 Комітету Міністрів державам-членам щодо збалансованої участі жінок та чоловіків у прийнятті політичних і громадських рішень;

- Рекомендація CM/Rec(2007)14 Комітету міністрів державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі;

- Кодекс кращих практик громадської участі у процесі прийняття рішень (2009 р.);

також враховуючи документи, які визначають право на участь:

- Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого органу влади (СЄД № 207);

- Рекомендація Rec(2001)19 Комітету міністрів державам-членам про участь громадян у місцевому публічному житті;

усвідомлюючи потребу в подальшому зміцненні довіри й поваги до наших демократичних установ, і будучи переконаним у тому, що розширення можливостей для громадської участі у прийнятті рішень є одним зі способів досягнути цієї мети;

заохочуючи держави-члени спиратися на погляди, інформацію та досвід, отримані завдяки участі, і розвивати культуру ефективної участі на основі поваги до прав людини, демократії та верховенства права,

приймає ці рекомендації та запрошує держави-члени якнайширше їх застосовувати та забезпечувати їх поширення, зокрема серед усіх органів влади, що відповідають за чи іншим чином пов'язані з участю громадян у прийнятті політичних рішень.

I. МЕТА

1. Мета цих рекомендацій – посилити та сприяти участі окремих громадян, НУО та громадянського суспільства в цілому в прийнятті політичних рішень.

II. ВИЗНАЧЕННЯ

2. Для цілей цих рекомендацій використовуються такі визначення:

- a. «громадська участь»: залучення окремих громадян, НУО і громадянського суспільства в цілому у процес прийняття рішень органами публічної влади. Громадська участь у прийнятті політичних рішень відрізняється від політичної діяльності в розумінні співпраці з політичними партіями, а від лобіювання – відношенням до ділових інтересів;
- b. «процес прийняття рішень»: розробка, прийняття, впровадження, оцінка та уточнення формулювання політичного документа, стратегії, закону чи норми на державному, регіональному чи місцевому рівнях або будь-який процес, де орган публічної влади з відповідними повноваженнями приймає рішення, яке має вплив на громадськість або її сегмент;
- c. «неурядові організації» (НУО): добровільні самоврядні органи чи організації, створені для досягнення по суті неприбуткових цілей своїх засновників чи членів, як описано в Рекомендації СМ/Rec(2007)14 Комітету міністрів державам-членам щодо правового статусу неурядових організацій в Європі. До них належать, наприклад, групи волонтерів, неприбуткові організації, асоціації, фонди, спільноти, що займаються благодійністю, або мають територіальні особливості, або інші спільні інтереси та групи інформування (пропагандистські групи);
- d. «громадянське суспільство в цілому»: зібрання осіб, а також організованих, менш організованих і неформальних груп, через які вони роблять свої внески в суспільство чи виражають свої погляди та думки, зокрема коли піднімають питання, що стосуються порушень прав людини, корупції й інших неправомірних дій чи висловлення критичних коментарів. Такі організовані чи менші організовані групи можуть включати професійні та масові організації, університети й дослідницькі центри, релігійні та надконфесійні організації, правозахисників;

- e. «орган публічної влади»: виконавчий, законодавчий чи адміністративний орган на державному, регіональному та місцевому рівнях, зокрема особи, що здійснюють виконавчі повноваження й адміністративні функції.

III. УМОВИ ТА ПРИНЦИПИ

Умови, що сприяють громадській участі

3. Для участі потрібно, щоб усі залучені чесно та щиро обмінювалися своїми точками зору, задля гарантії того, що органи публічної влади з повноваженнями приймати рішення ефективно враховують позиції громадянського суспільства. Тому умови для ефективної громадської участі передбачають:

- a. повагу до прав людини та основоположних свобод, верховенства закону, дотримання фундаментальних демократичних принципів, політичних зобов'язань, чітких процедур, спільного простору для діалогу й загалом добрих умов для життєздатного, плюралістичного та сталого громадянського суспільства;
- b. створення та підтримку державами-членами сприятливого середовища, створення політичної структури, нормативної бази (якщо доречно) і практичної бази, що гарантує окремим особам, НУО та громадянському суспільству в цілому права на свободу об'єднань, свободу зібрань, свободу висловлювання та свободу доступу до інформації;
- c. визнання, захист і підтримку ролі громадянського суспільства в плюралістській демократії, його функцій з точки зору адвокатування та моніторингу громадських справ та його внеску у розбудову розмаїтого й активного суспільства.

Принципи

4. Громадська участь має пропагуватися та заохочуватися принципами, наведеними нижче, які застосовуються до всіх суб'єктів, які беруть громадську участь у прийнятті політичних рішень:

- a. взаємоповага між усіма суб'єктами як основа для чесної взаємодії та взаємної довіри;
- b. повага до незалежності НУО, незалежно від того, чи їх погляди відповідають точці зору органів публічної влади;
- c. повага до позиції органів публічної влади, на яких лежить відповідальність і підзвітність за прийняття рішень;
- d. відкритість, прозорість і підзвітність;

- e. оперативність, де всі суб'єкти пропонують відповідний зворотний зв'язок;
 - f. недискримінація та інклюзивність, щоб усі менш привілейовані та найбільш уразливі могли бути почутими, а їхня думка врахована;
 - g. гендерна рівність і рівноправна участь усіх груп, зокрема тих, що мають особливі інтереси та потреби, як-от молоді, людей похилого віку, неповносправних осіб і меншин;
 - h. доступність завдяки використанню чіткої лексики та відповідних засобів участі, офлайн або онлайн, і на будь-якому пристрої.
11. Органи публічної влади мають надавати актуальну, повну інформацію про процес прийняття рішень і процедури для участі.
12. Органи публічної влади повинні намагатись уникнути невиправданих перешкод для громадян, НУО та громадянського суспільства в цілому в процесі участі громадян, а також мають вживати належних заходів для сприяння цій участі.
13. Коли органи публічної влади певним чином сприяють участі окремих осіб, НУО та громадянського суспільства в цілому в процесі такої участі, вони повинні робити це, уникаючи впливу на результати здійснення такої участі.

IV. ОСНОВИ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ У ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

5. Громадська участь повинна мати на меті надання, збирання та розповсюдження думок фізичних осіб, прямо чи через НУО та/або представників громадянського суспільства, забезпечуючи істотний обмін інформацією та поглядами, які допомагають зробити процес прийняття рішень зваженим, для врахування потреби громадськості.
6. Громадська участь має гарантуватися належними, структурованими та прозорими засобами, зокрема, де це потрібно, правовими чи нормативними заходами, до яких можуть належати обробка запитів на компенсацію чи відшкодування у випадку недотримання. Будь-які обмеження щодо участі мають чітко визначатися цими нормами та відповідати Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також відповідній практиці Європейського суду з прав людини.
7. Громадяни повинні мати змогу брати участь на різних стадіях процесу прийняття рішень, які приймаються органами публічної влади з відповідними повноваженнями.
8. Інформація має бути легкодоступною, прозорою та доступною громадськості, за винятком випадків, коли вона є секретною через чітко визначені законодавством причини чи обмеженою в цілях захисту даних згідно з відповідними конвенціями й іншими міжнародними зобов'язаннями Ради Європи.
9. Для суттєвого внеску на етапі, коли рішення ще можна змінити, має вчасно надаватися доречна інформація.
10. Органи публічної влади мають планувати громадську участь і керувати нею, чітко визначати цілі, суб'єкти, процес і часові рамки, а також методи, що застосовуються.
14. У разі потреби слід створити чи розвинути координуючі органи з метою впровадження процесів громадської участі і керування ними, а їхні ролі мають чітко визначатися, наголошуватися та підтримуватися.
15. Органи публічної влади та НУО можуть укласти рамкові угоди про співпрацю для підтримки участі громадян.
16. Окрім виняткових і чітко визначених обставин, виділений час має передбачати достатньо можливостей для належної підготовки та конструктивних внесків. Аналогічно, звертатися до обмежених процедур і/або процедур, що передбачають обмежену кількість суб'єктів, слід лише за виняткових обставин і за наявності причин на це.
17. Масштаби та методи участі мають бути пропорційними проблемі. Органи публічної влади повинні намагатися залучити якомога більше внесків, зокрема з боку маргіналізованих, неблагополучних і вразливих груп людей.
18. Органи публічної влади не повинні приймати остаточне рішення до кінця процесу громадської участі, який вони розпочали, якщо цього не вимагають виняткові обставини, і за умови наявності чітких обґрунтувань.

V. ТИПИ ГРОМАДСЬКОЇ УЧАСТІ

19. Громадська участь у процесі прийняття рішень може мати різні форми, зокрема це надання інформації, консультування, діалог і активна участь¹.

Надання інформації

20. На всіх етапах процесу прийняття рішень уся відповідна інформація має подаватися чіткими та зрозумілими формулюваннями, а також у належному й доступному форматі, без недоречних адміністративних

¹ Як визначено в Кодексі кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень.

перешкод і, в принципі, безкоштовно, відповідно до принципів відкритості даних².

21. Органи публічної влади мають надати якнайповніший доступ до ключових документів та інформації в режимах офлайн і онлайн, не обмежуючи можливість аналізу та повторного використання такої інформації.

Консультування

22. Консультування дозволяє органам публічної влади збирати погляди громадян, НУО та громадянського суспільства в цілому щодо конкретної політики чи теми як складову частину офіційної процедури.

23. Консультації можуть проводитися за допомогою різних методів та інструментів, як-от зустрічей, громадських слухань, фокус-груп, вивчення громадської думки, опитувальників та цифрових інструментів.

24. Органи публічної влади мають надавати загальнодоступні коментарі про результати консультацій, особливо інформацію з причинами прийнятих остаточних рішень.

Діалог

25. Діалог – це структурований, тривалий і орієнтований на результати процес, який має в основі взаємні інтереси в обміні поглядами між органами публічної влади, громадянами, НУО та громадянським суспільством у цілому.

26. Органи публічної влади, НУО та громадянське суспільство в цілому можуть розглядати питання про створення різних платформ як постійного місця для діалогу й участі. Такі платформи можуть охоплювати регулярні громадські слухання, громадські форуми, консультативні ради чи аналогічні структури.

Активне залучення

27. Активне залучення стосується можливостей для громадської участі у процесі прийняття рішень, які пропонуються органами публічної влади громадянам, НУО та громадянському суспільству в цілому що виходять за рамки забезпечення інформацією, консультаціями та діалогом. Сюди можуть належати робочі групи чи комітети для спільної розробки документів, а також політик і законів, для яких у кінцевому результаті вимагається рішення відповідного органу публічної влади.

28. За умови існування спільних робочих груп чи комітетів, органи публічної влади повинні впровадити прозорі критерії та процеси для представлення громадян, НУО та громадянського суспільства в цілому.

29. Доречними на різних етапах процесу прийняття рішень можуть бути різні види партнерства за участю органів влади, НУО та представників громадянського суспільства. До них можуть належати партнерські відносини, пов'язані з виконанням рішень.

VI. ЗАХОДИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ

30. Щоб уможливити громадську участь, держави-члени повинні якомога ширше застосовувати ці рекомендації та забезпечувати їх поширення відповідним органам публічної влади для вживання заходів із підвищення обізнаності, а також за потреби самостійно розповсюджувати ці рекомендації своїми офіційними мовами. Це можуть бути зручні довідники, брошури й інші інструменти (офлайн і онлайн), навчання для публічних службовців і підтримка навчальних заходів для членів громадянського суспільства.

31. Де це доречно, держави-члени повинні прийняти або адаптувати свої правила та заходи, щоб органи публічної влади могли застосовувати ці рекомендації.

32. Держави-члени можуть запропонувати громадянському суспільству:

- повідомляти й поширювати інформацію про можливості для участі та сприяти внеску широких сегментів громадянського суспільства;
- сприяти оцінці впровадження законів і норм щодо громадської участі.

33. Щоб оцінити досвід держав-членів у практичному застосуванні цих рекомендацій, Комітет міністрів може попросити Європейський комітет з питань демократії та врядування (CDDG) разом із Конференцією міжнародних неурядових організацій (INGO) Ради Європи забезпечити регулярне спостереження за застосуванням та надавати коментарі Комітету міністрів.

34. Комітет міністрів може передати ці рекомендації Парламентській асамблеї, Уповноваженому з прав людини, Конгресу місцевих та регіональних влад Європи, Конференції МНУО Ради Європи та Європейській комісії за демократію через право («Венеціанська комісія»), а також запропонувати їм поширювати та широко застосовувати ці рекомендації у власній роботі.

² Дані мають бути повними, первинними, вчасними, доступними, недискримінаційними, немайними, не захищатися ліцензією та піддаватися обробці, потрібно перевірити їхню відповідність.

ДОДАТОК

до Керівних принципів щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень

Довідкові тексти

Рада Європи

Генеральний секретар

Щорічний звіт Генерального секретаря про стан демократії, прав людини та верховенства права в Європі – Популізм – Наскільки сильною є система стримувань і переваг у Європі?	SG(2017)1
Щорічний звіт Генерального секретаря про стан демократії, прав людини та верховенства права в Європі – Імператива безпеки для Європи	SG(2016)1
Щорічний звіт Генерального секретаря про стан демократії, прав людини та верховенства права в Європі – Спільна відповідальність за демократичну безпеку в Європі	SG(2015)1
Щорічний звіт Генерального секретаря про стан демократії, прав людини та верховенства права в Європі – Звіт Генерального секретаря Ради Європи	SG(2014)1

Конвенції Ради Європи

Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод	СЄД № 5
Європейська хартія місцевого самоврядування	СЄД № 122
Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого органу влади	СЄД № 207
Європейська конвенція про визнання юридичними особами міжнародних неурядових організацій	СЄД № 124
Конвенція про участь іноземців у суспільному житті на місцевому рівні	СЄД № 144
Європейська хартія регіональних мов або мов меншин	СЄД № 148
Рамкова конвенція про захист національних меншин	СЄД № 157
Європейська соціальна хартія (з поправками)	СЄД № 163
Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів	СЄД № 205

Комітет Міністрів

- Рекомендації

Рекомендація CM/Rec(2015)3 про доступ молоді з неблагополучних околиць до соціальних прав	CM/Rec(2015)3
Рекомендація CM/Rec(2014)7 про захист викривачів	CM/Rec(2014)7
Рекомендація CM/Rec(2014)6 про посібник із прав людини для інтернет-користувачів	CM/Rec(2014)6
Рекомендація CM/Rec(2012)2 про участь дітей і молоді у віці до 18 років.	CM/Rec(2012)2
Рекомендація CM/Rec(2011)14 щодо участі інвалідів у політичному та громадському житті	CM/Rec(2011)14

Рекомендація CM/Rec(2010)7 про Хартію Ради Європи з освіти для демократичного громадянства і освіти в галузі прав людини	CM/Rec(2010)7
Рекомендація CM/Rec(2010)5 про заходи боротьби проти дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності	CM/Rec(2010)5
Рекомендація CM/Rec(2009)2 щодо оцінки, аудиту та моніторингу участі та принципів політик щодо участі на місцевому та регіональному рівнях	CM/Rec(2009)2
Рекомендація CM/Rec(2009)1 щодо електронної демократії	CM/Rec(2009)1
Рекомендація CM/Rec(2007)14 щодо правового статусу неурядових організацій у Європі	CM/Rec(2007)14
Рекомендація CM/Rec(2007)2 щодо плюралізму медіа та різноманіття медіаконтенту	CM/Rec(2007)2
Рекомендація Rec(2006)14 щодо громадянства та участі молоді у суспільному житті	Rec(2006)14
Рекомендація Rec(2006)1 щодо ролі національних молодіжних рад у розвитку молодіжної політики	Rec(2006)1
Рекомендація Rec(2004)15 щодо електронного врядування	Rec(2004)15
Рекомендація Rec(2004)13 щодо участі молоді в місцевому та регіональному житті	Rec(2004)13
Рекомендація Rec(2003)3 щодо збалансованої участі жінок та чоловіків у прийнятті політичних та громадських рішень	Rec(2003)3
Рекомендація Rec(2002)2 про доступ до офіційних документів	Rec(2002)2
Рекомендація Rec(2001)19 про участь громадян у місцевому публічному житті	Rec(2001)19
Рекомендація № R (98) 14 щодо гендерного інтегрування	Rec(98)14

- Резолюції

Резолюція CM/Res(2016)3 про колективний статус для міжнародних неурядових організацій у Раді Європи	CM/Res(2016)3
---	---------------

- Рекомендації

Рекомендації Комітету міністрів державам-членам щодо захисту та пропагування прав людини в культурно розмаїтих суспільствах	CM/Del/Dec(2016)1249/4.6-app8
---	-------------------------------

- Декларації

Декларація про Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень.	Decl(21/10/2009)
Декларація щодо ролі засобів мовлення громад у пропагуванні соціальної єдності та міжкультурного діалогу	Decl(11/02/2009)
Декларація: Перетворити гендерну рівність у реальність	CM(2009)68-final
Декларація про заходи Ради Європи для посилення захисту правозахисників і пропагування їхньої діяльності	Decl(06/02/2008)

15-а сесія Конференції європейських міністрів, відповідальних за місцеве і регіональне управління (м. Валенсія, 15-16 жовтня 2017 р.)

Валенсійська декларація: Стратегія інновацій та належного врядування на місцевому рівні (15-16 жовтня 2007 р.)	CM(2008)14-add
--	----------------

16-а сесія Конференції міністрів Ради Європи, відповідальних за просторове планування (СЕМАТ) (Нафпліон, Греція, 17 червня 2014 р.)

Нафпліонська декларація: Сприяння територіальній демократії в просторовому плануванні	CM(2014)91
---	------------

Парламентська асамблея

- Резолюції

Резолюція 2096 (2016) «Як запобігти введенню необґрунтованих обмежень на діяльність НУО в Європі?»	Резолюція 2096 (2016)
Резолюція 2095 (2016) щодо посилення захисту та ролі правозахисників у державах-членах Ради Європи	Резолюція 2095 (2016)
Резолюція про демократію в Європі: Криза та перспективи	Резолюція 1746 (2010)
Резолюція про захист «викривачів»	Резолюція 1729 (2010)
Резолюція 1589 (2017) про співпрацю між Асамблеєю та Конференцією МНУО	Резолюція 1589 (2007)

- Рекомендації

Рекомендація 2086 (2016) «Як запобігти введенню необґрунтованих обмежень на діяльність НУО в Європі?»	Рекомендація 2086 (2016)
Рекомендація 2085 (2016) щодо посилення захисту та ролі правозахисників у державах-членах Ради Європи	Рекомендація 2085 (2016)
Рекомендація 1928 (2010) щодо демократії в Європі: криза та перспективи	Рекомендація 1928 (2010)
Рекомендація 1864 (2009) щодо пропагування участі дітей у рішеннях, які на них впливають	Рекомендація 1864 (2009)E

Конгрес місцевих та регіональних влад

Конгрес Європейської хартії міст II: маніфест нової урбаністики (2008)

Європейська хартія міст II

Оновлена Європейська хартія щодо участі молоді в місцевому та регіональному житті (21 травня 2003 р.)

- Резолюції

Резолюція 385 (2015) про сприяння активному громадянству шляхом розбудови партнерських відносин із громадянським суспільством	Резолюція 385 (2015)
---	----------------------

Конференція МНУО

Експертна рада з питань законодавства НУО, огляд розвитку стандартів, механізмів і судової практики 2013-2015 рр.	OING Conf/Exp (2015) 2
Експертна рада з питань законодавства, що регулює політичну діяльність неурядових організацій, 2015 р.	OING Conf/Exp (2015) 3
Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень	CONF/PLE(2009)CODE1

Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія)

Спільні рекомендації Венеціанської комісії та Бюро демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) ОБСЄ з питань свободи об'єднань	CDL-AD(2014)046E
Європейський комітет з питань демократії та врядування (CDDG) – спільна робоча група CDDG та Конференції МНУО	

Залучення громадськості в процеси прийняття рішень – огляд стандартів і практик у державах-членах Ради Європи (травень 2016 р.)	[ECNL-COE]
---	------------

ТЕКСТИ ІНШИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Європейський Союз

Лісабонська угода про внесення змін до Договору про Європейський Союз та Договору про створення Європейського співтовариства	(2007/C306/01)
Повідомлення від Комісії – На шляху до посилення культури консультування та діалогу – Загальні принципи та мінімальні стандарти для консультування Комісією зацікавлених сторін;	COM/2002/0704
Комісія Європейських спільнот COM(2001) 428, Інформаційний документ про Європейське управління	COM/2001/428

Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ)

Рекомендації щодо посилення участі асоціацій у процесах прийняття державних рішень від учасників Форуму громадянського суспільства, організованого в рамках Додаткової зустрічі з питань людського виміру у 2015 році, що стосувалася свободи мирних зібрань і об'єднань, квітень 2015 року.	HDIM.NGO/0033/15
--	------------------

ООН

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, підписаний 16 грудня 1966 року, набув чинності 23 березня 1976 року відповідно до статті 49	CCPR 16/12/1966
---	-----------------

Конвенція про права осіб з інвалідністю та Факультативний протокол

Конвенції

- Рада ООН з прав людини

Резолюції про захист і пропагування всіх прав людини, цивільних, політичних, економічних, соціальних та культурних прав, зокрема права на розвиток – Рівноправна участь у політичних і громадських справах	A/HRC/33/L.28
Практичні рекомендації для створення та підтримки безпечного й сприятливого середовища для громадянського суспільства, на основі передового досвіду і одержаних знань, 11 квітня 2016 р.	A/HRC/32/20
Рівноправна участь у політичних і громадських справах: резолюція, прийнята Радою з прав людини, 12 жовтня 2015 р.	A/HRC/RES/30/9
Простір громадянського суспільства: резолюція, прийнята Радою з прав людини, 3 жовтня 2014 р.	A/HRC/RES/27/31
Простір громадянського суспільства: створення та підтримка (в законодавстві та на практиці) безпечного й сприятливого середовища: резолюція/прийнята Радою з прав людини, 9 жовтня 2013 р.	A/HRC/RES/24/21

- Комітет з прав людини ООН

Загальний коментар № 25: Права на участь в управлінні державними справами, на голосування та на рівний доступ до державної служби (ст. 25), 27 серпня 1996 р.	CCPR/C/21/Rev.1/Add.7
---	-----------------------

- Європейська економічна комісія ООН

Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН), Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля («Оргуська конвенція»), 1998	Оргуська конвенція
---	--------------------

Переклад здійснено в рамках
впровадження проекту
Ради Європи
«Сприяння участі громадян
у демократичному процесі
прийняття рішень в Україні»

Image used under license from Shutterstock.com

Published by COMPRINT